

HERMAN MELVIL KOD KUĆE

Herman Melvil je želio da napiše roman o mahnitom lovu na grozomornog kita tokom okeanske plovidbe, međutim, veći deo *Mobija Dika* napisao je na kopnu, u dolini, na farmi, u rasklimatanoj kući gde je živeo sa ženom, sestrama i majkom, u Valdenu porodičnog čoveka. Farmu je nazvao Streloglava (Arrowhead), po brazdama koje je ostavljao njegov plug, i pisao je u sobi na spratu, s pogledom na planine u daljini i, nešto bliže, na polja bundeve i kukuruza, useve koje je sejao kako bi nahranio životinje, „moje prijatelje, konja i kravu“. U štali, voleo je da ih posmatra dok jedu, naročito kravu; voleo je način na koji pomerila vilice. „Radi to veoma nežno i bogobojažljivo“, napisao je iste godine kada je na njegovom stolu stajala knjiga *Prirodna istorija ulješure*. Na vratima sobe za pisanje ugradio je bravu. Kraj srca je nosio harpun; koristio ga je kao žarač.

Ništa nije izvesno kada govorimo o Hermanu Melvilu. Ovog leta navršava se dvesta godina od njegovog rođenja i sto godina od ponovnog interesovanja za njegovo delo. Rođen 1819, umro 1891, zatim zaboravljen, ponovo je otkriven tek 1919, skoro ceo vek nakon rođenja. Otada, njegova slava nema granica, njegova reputacija spokoja, njegov život privatnosti. Njegovi spisi su objavljeni, napomene u knjigama digitalizovane, svakodnevne navike popisane, svaki pokret je zabeležen, svi govori izanalizirani, svaka stranica sa ušima skenirana i aploudovana, nalik senu spremljenom u ambar. A ipak, kako je Endrju Delbanko napisao u umešnoj biografiji *Melvil: svet i delo* (2005), „potraga za privatnim Melvilom obično je vodila u ćorsokak“.

Na putu za taj ćorsokak nalazi se ambar, i on je u plamenu. Melvil nije želio da njegovi papiri budu sačuvani. „Imam rđavu naviku da uništavam gotovo sva svoja pisma“, priznaje. Spaljivao je svoje rukopise. Bežao je od fotografa: „Idite dođavola i vi i vaša dagerotipija!“ U *Pjeru; ili nedoumicama*, nastranoj autobiografiji ili, ukoliko je ne shvatite ozbiljno, raspaćujuće smešnom gotskom trileru smeštenom u fikcionalizovanu Streloglavu i objavljenom 1852 – manje od godinu dana nakon *Mobija Dika* – grozničav, manijakalni Pjer, pošto je sebe upropastio, a porodici naneo ljagu, razmišlja o svom legatu:

Do sada sam prikupio uspomene i suvenire iz prošlosti; divio sam se svakoj zaostavštini; brižljivo slagao pisma, vlasni kose, parčiće ukrasnih traka, cveće, i hiljadu i jednu sitnicu koju ljubav i sećanje misle da posvećuju: – ali gotovo je s time zasnagda!

U nastupu gneva, Pjer potom uništava portret svog oca, čupajući platno iz rama, umotavajući ga u svitak i polažući u „pucketavi, šušćavi plamen“, iako ga, dok gleda kako se pretvara u gar, obuzima panika: „Iznenada, za jedan tren, oslobodivši se stega vatrenog

kovitlaca, kroz bukjinu i dim delovalo je kao da izuvijan portret mučno zuri u njega s izrazom preklinjuće strave." Međutim, potom grozničavo razgleda po sobi tražeći još stvari za spaljivanje.

Otrčao je ponovo do fioke, grabio je nepregledne svežnjeve porodičnih pisama i sve vrste najrazličitijih uspomena na papiru, bacao ih je jednu po jednu u vatru. „Tako, i tako, i tako!... Sada je svršeno, i sve je pepeo!”

Korišćenje prepiske za potpalu donekle je ukorenjeno u Melvilovoj porodičnoj tradiciji. Pojedini među Melvilovim neuglađenim rođacima zemljoposedičkim aristokrata, neurazumljivih pomoraca, bankrotera-spletkaroša i sumornih udovica uništili su pisma koja je pripovedač uputio majci, kao i sva ona adresirana na braću i sestre. Jedna njegova nećaka bacila je svu prepisku između njenog oca i ujaka u vatru potpaljenu na Streloglavoju i, iako je Melvilova udovica čuvala zapise svog muža u limenoj kutiji, a među tim papirima su bili i njegovi neobjavljeni rukopisi (*Bili Bad*, sklonjen u tu kutiju, objavljen je tek 1924), Melvilova pisma upućena ženi je, najverovatnije, uništila njihova ćerka, koja je odbijala da izgovori očevo ime, po svoj prilici zato što je, prema pojedinim izvorima, Melvil bio lud. Elizabet je ponekad tako mislila, a kritičari tako kažu, iako je teško sa sigurnošću utvrditi adresanta, zbog surovosti ocene, ali i stoga što je smisao bio taj da su Melvilove priče uvrnute. „HERMAN MELVIL LUD“, bio je naslov danas čuvenog prikaza *Pjera*. „N. B. *Nisam lud*“, piše Melvil u postskriptumu iz kasnijeg životnog doba.

Možda i nije bio lud, ali je patio u najzabitijim odajama svog uma. Nakon što je napisao *Mobija Dika* i pošto je počeo da piše *Pjera*, napisao je, u Streloglavoju, Hotornu: „Verujte mi, nisam lud!“, i kako bi mu se velika želja ostvarila kada bi imao „fabriku hartije postavljenu u jednom kraju kuće, te beskraju rolnu tabaka koja se odmotava duž mog stola; i duž tog beskrajnog tabaka bih pisao hiljade, milione – milijarde misli“. Morao je da piše. Želeo je da ljudi čitaju njegova dela. Nije mogao da podnese da bude viđen. Njegov portret u upravnom stavu mučno zuri u nas s izrazom preklinjuće strave.

Radnju *Pjera* pokreće dolazak pisma, koje Pjeru, u bašti, u tmuni noći bez meseca, uručuje mračna osoba, pokrivena kapuljačom:

„Za mene!“, uskliknuo je nerazgovetno Pjer, misleći na čudnovatost susreta, „smatram neobičnim čas i vreme predaje vaše pošte!”

Reč je o pismu Pjerove sestre, kitu njegovog Ahaba.

„Pisma šaljte direktno u Pitsfild, naslovljena na Hermana“, Melvilova sestra Avgusta obaveštava korespondente nakon što se preselila u Streloglavu da živi sa njim. Melvilu je pošta dostavljana iz poštanske stanice u selu Berkšir blizu Pitsfilda, na njegovom konju Čarliju, koji je takođe i odnosio poštu nazad. „Herman upravo ide u grad i moram da naigram naliveo da pojuri“, izvinjava se Avgusta.

Avgusta Melvil je najrevnosnije pisala Melvilova pisma, uloga koju joj je verovatno dodelila majka. („Najbolje bi bilo da Hermanova pisma pišeš četvrtkom.“) Najveći deo života je provela uz brata – nikad se nije udala – radeći kao prepisivačica, što ju je dovelo u poziciju prvog čitaoca. „Herman je upravo prošao kroz sobu: ‘Kome to pišeš, Gas?’“ Takođe, ona se pojavljuje u njegovim retkim sačuvanim pismima. „Moja sestra Avgusta me moli da kako vama tako i gospodinu Hotornu prenesem njene najlepše želje“, napisao je Melvil Sofiji Hotorn, Natanijelovoj ženi.

Herman Melvil je rođen 1819. u Njujorku, njegova sestra dve godine kasnije. „Herman i Avgusta brzo napreduju glede rasta i govora“, napisala je njihova majka Marija Gensvurt Melvil u pismu bratu 1824. godine. Nalik Pjeru Glendeningu, Pjeru iz *Pjera*, i po očevoj i po majčinoj liniji vodili su poreklo od heroja Američke revolucije Tomasa Melvila (Thomas Melvill, Hermanova majka je dodala „e“ na kraju prezimena), učesnika Bostonske čajanke, i Pitera Gensvurta, heroja opsade tvrđave Stenviks. „Rodoljubi iz revolucije su u srcu svakog Amerikanca na prvom mestu“, napisala je Avgusta u jednom školskom eseju. Kada su Herman i Avgusta imali 12 odnosno 10 godina, umro im je otac, poremećenog uma; Herman je gledao kako gubi razum, i takođe, tada ili kasnije, do njega su stizale glasine o vanbračnoj sestri, a sve to isto je zadesilo i Pjera.

Nakon očeve smrti, Melvil je napustio školu i otišao da radi kao knjigovođa, provodeći tokom leta nedelju dana na farmi svog strica blizu Pitsfilda. Godine 1839, kao nepuni dvadesetogodišnjak, Melvil je otišao na more, na trgovački brod, poput Ismaila, a zatim se prijavio za rad na kitolovcu. Spoznao je svet i sazreo među nepoverljivim ljudima. „Steži! steži! steži!“, piše on u *Mobiju Diku*, u sceni kada potiskuju gromulje iz kitovog ulja. „Stezao sam spermacet dok se i sam nisam smešao s njim; stezao sam taj spermacet dok me ne obuze neka čudna vrsta ludila; i ja uhvatih sebe kako nesvesno stežem ruke svojih saradnika u njemu, smatrajući pogrešno njihove ruke za ta prljava zrnca.“¹ Godine 1842. pobeo je na jedno ostrvo u Južnom Pacifiku, gde je oko mesec dana živio među Polinežanima, koje je zvao Tajpijima, da bi se potom prijavio na australijski kitolovac, a zatim na Nentake-ter, vrativši se u Sjedinjene Države 1844, pun sumanutih morskih priča i očajnički žudeći za književnim znanjem. Pjer čuva primerak *Hamleta* i Danteov *Pakao* na svom pisaćem stolu. „Preplivao sam biblioteke“, piše Melvil. Čitanje delova *Mobija Dika* je poput gledanja vatrometa u kom svetlucaju vergilijevske rimske sveće, iskre Starog zaveta i šekspirovske rakete ispaljene istovremeno, šišteći i fijučući; čitalac ima osećaj da će inspicijent svakog trenu razneti sebi prst. Ukoliko se za njegovu pirotehniku može reći da je isuviše razmetljiva, erudicija koja ju je iznedrila stečena je napornim radom. Ipak, tu osobenost *Mobija Dika* posmatrali su kao zaludenost: „Stil je manijakalan – mahnit poput Martovskog Kunića.“

Melvilove prve dve knjige – *Tajpi*, objavljena 1846, i *Omu*, 1847 – jesu pripovesti o putovanjima, ubedljive avanturističke priče, koje su od mladog i naočitog pisca načinile zvezdu, ne samo zbog krepkosti kojom odišu, pedeset nijansi morske pene, kvaliteta koji se ne iscrpljuje u njegovim opisima polunagih Polinežanki, poput Fejaveje iz *Tajpija*: „Nje-

¹ Herman Melvil, *Mobi Dik*, prev. Milan S. Nedić, IP Mono & Mañana, Beograd, 2001, str. 394.

ne punačke usne, kada ih osmeh razdvoji, otkrivaju zube zaslepljujuće beline; a kada se njena rumena ustašca otvore usled izliva radosti, liče na mlečnobelo seme 'arte', voća iz doline, koje ih, kada se rascepi napola, otkriva polegnute u redovima na obe strane, utisnute u bogatu i sočnu kašu" – već, takođe, prekrivaju i samo more, te pacifički vetar duva „nalik probuđenoj ženi". Sve se to događa i Pjeru; on blistavo debituje kao književni mezinac ljubavnim sonetom „Tropsko leto".

Melvil je *Tajpi* posvetio Lemjuelu Šou, predsedniku Vrhovnog suda u Masačusetsu, ocu Elizabete Šo, žene kojom je nameravao da se oženi, Avgustinoj prijateljici. Nakon venčanja, 1847, njujorške novine su objavile sledeću zabelešku:

Gospodin HERMAN TAJPIJU OMU MELVIL je nedavno stupio u zakonitu bračnu zajednicu sa mladom damom iz Bostona. Čestita napuštena FEJAVEJ će nesumnjivo morati da se uteši optužujući ga za verolomstvo.

Mladenci su se smestili u Njujorku, iznajmljivali su kuću od para Lizinog oca. Lizi, neiskvarena koliko dobrostojeća, imala je mnogo toga zajedničkog sa Pjerovom voljenom Lusi. Melvilov stariji brat Gejsvurt umro je 1846, ostavljajući Melvilu da brine o porodici. Njegovu kuću su uskoro do vrha popunili njegov brat, četiri sestre, zaova i njegova majka Marija, koja je sa Hermanom živela veći deo svog udovištva, iako je on u svakoj prilici pokazivao prezir prema njoj. Ona na jezoviti način evocira Pjerovu obudovelu majku, bogobojažljivu i dominantnu Mariju, čija neprirodna privrženost sinu – ona ga oslovljava sa „brate", a on je zove „sestrom" – ukazuje na incest, i to dvostruki (i majka–sin i brat–sestra!).

Melvilovi su proveli leto na farmi blizu Pitsfilda, mestu koje je Herman smatrao svojom „prvom ljubavlju". Njegov um bibliotekara-klasifikatora, nalik lineovskom sistemu, u *Mobilju Diku*, u poglavlju nazvanom „Cetologija", podelio je, „kitove u tri osnovne *Knjige* (podeljene u glave)... I – Folio kit; II – Oktavio kit; III – Duodecimo kit."² Delbanko je Melvila smatrao većim Njujorčaninom od bilo kog drugog američkog pisca, toliko većim da čitanje beskrajno digresivnog Melvila „deluje kao bazanje i tumaranje po gradskoj ulici". Ipak, polja takođe kipte i kuvaju i grakću i krešte. Tokom vožnje u vagonu koji je krenuo sa Pitsfildske vozne stanice, Melvil je nažvrljao imena svih vrsta trave koje je znao: bela rosulja, trstika, svračica, oštrica, busika. Jednom prilikom je pisao Hotornu o ležanju u polju po letnjem danu: „Kao da iz nogu niču izdanci u zemlju. Kosa je lišće pod tvojom glavom. To je *sveobuhvatan* osećaj." Nijedno mesto nije više voleo, čak ni more.

Melvilovi su ostali u gradu manje od četiri godine, Lizi je 1849. nosila prvo od četvoro dece, Malkolma (ime je Avgusta, porodični istoričar, pronašla u porodičnom stablu), dok se Herman okrenuo od putopisa ka fikciji. Zamarala su ga pitanja o istinitosti *Tajpija* i *Omua*, osećao je da ga vernost činjenicama sputava. „Počinjem da osećam nesavladivu odbojnost prema njima; i žudim za ukrašavanjem svojih krila perjem kako bih poleteo", objasnio je. Međutim, kritičari su prezreli, a čitaoci odbacili njegovo prvo ispovedno fiktivno delo, *Mardi*, primoravajući ga da napiše još dve knjige u narednih nekoliko meseci, *Redburn* (1849) i

² Isto, str. 137.

Beli-kaput (1850). Svom tastu je objasnio: „To su dva *posla* koja sam uradio zbog novca – bio sam na to primoran, kao što drugi muškarci testerišu drvo.“

Probitačnije je Melvilovu prozu podeliti na pomorsku i nepomorsku nego na faktografsku i fiktivnu. U prvoj podeli, ako izuzmemo Fejavej, koja je realna koliko i sirena, gotovo da i nema žena, dok u drugoj podeli postoji jedino „velika, opasna žena“ ili, kako je Džon Apdajk rekao, Melvilova žena, majka i sestre su spleljene u jednu figuru.

„Žene nisu mnogo naklonjene moru“, rekao je Melvil Sofiji Hotorn. Međutim, imao je mnogo čitateljki; u ranim danima, padale su u nesvest zbog njega. *The United States Magazine and Democratic Review* u jednom broju iz 1849. preporučio je i *Srca i domove Sare Elis* (poredeći ga, sa simpatijama, sa *Vašarom taštine*) i Melvilov *Bredbern* („gđin Melvil je još jednom trijumfovao kao najzanosniji pripovedač o okeanu“). Avgusta Melvil je, nakon čitanja Elisine knjige, smatrala da su njeni likovi neuverljivi. „Da li je iko čuo za čoveka poput gđina Ešlija, i za ženu poput njegove supruge, i za takve devojke poput njihovih pet kćerki? – Niko, osim gospođe Elis.“ Ona je bila vrsta čitateljke koja guta avanture. „Da li ste čitali *Berberina*, novu knjigu doktora Meja?“, pitala je prijateljicu. „Pročitala sam je u dva maha, ali možda je to zbog toga što je život u Maroku za mene bio potpuna nepoznanica, i možda me je zbog toga potpuno obuzela.“

Melvil je 1849. otputovao u London da pregovora o ugovorima sa izdavačima i da kupi knjige, a među njima je bila i *Frankenštajn* Meri Šeli – koja se završava ludom okeanskom ekspedicijom. Na povratku u Njujork sinula mu je ideja o njegovoj golemoj knjizi. „Ova knjiga će biti priповest o avanturi, zasnovana na divljim legendama u Južnim lovištima ulješure“, najavio je. Knjigu pod nazivom *Kit* počeo je da piše u Njujorku, najverovatnije odeljak u kom Ismail deli krevet u gostionici Pauter in sa lovcem na kitove za kog veruje da je kanibal: „Kad se probudih ujutru, oko svitanja, nađoh Kvikvegovu ruku prebačenu preko mene najljubaznije i najnežnije. Maltene da pomislite da sam mu ja žena.“³

Godine 1850, gotovo bez pisanog traga i potpuno bez novca, Melvil je kupio 64 hektara zemlje i preselio ženu, dete, Avgustu i, tako redom, majku i ostale sestre u Pitsfild. Streloglava je danas muzej. Kuća, podignuta 1783, renovirana je i ispunjena Melvilovim drangulijama: Marijinim kredencom, Lizinim stočićem za šivenje, Hermanovim harpunom. U Hermanovoj i Lizinoj spavaćoj sobi s obe strane krevetskog postolja nalaze se vrata koja vode u tri skućene sobe. U tim sobama, s druge strane zida u odnosu na njihovo uzglavlje, spavale su Melvilove majka i sestra. Na vratima nema ključaonica i jedini način da se dođe do njih bio je kroz Hermanovu i Lizinu spavaću sobu. Sličan jezoviti raspored nalazimo u *Pjeru*.

„Ovde, na selu, imam osećaj kao da sam na moru, sada kada je tlo potpuno prekriveno snegom“, piše Melvil iz Streloglave u decembru 1850. godine. „Gledam s prozora ujutru kad se probudim kao što bih gledao kroz brodski prozor na Atlantiku. Moja soba izgleda kao kabina broda, čak mi se čini da ima previše jedara, mogao bih da se popnem na krov i namestim dimnjak kao krmu.“

³ Isto, str. 41.

Lizi je najverovatnije došla Malkolma kad je Melvil počeo da piše *Mobija Dika*, u kom Ismail krišom posmatra, nedaleko od „Pikvoda“, kako ženke kita doje svoje mladunce, koji, „kao što čovekovi mladunci, dok sisaju, hoće mirno i ukočeno da gledaju u stranu od sise, kao da vode dva različita života jednovremeno“.⁴ Međutim, najveći deo vremena tokom kog je Melvil pisao *Mobija Dika* Liz je bila trudna.

Zarobljen svojim poduzećem, poput Ahaba u njegovoj kabini, sa ženama kao svojom posadom, Melvil je osećao da drži čitavu knjigu u glavi; pitanje je bilo kako je staviti na papir. „Čupanje knjige iz mozga“, napisao je prijatelju, „nalik je pipavom i opasnom poslu čupanja slike iz rama – morao bih da sastružem čitav mozak ne bih li do nje dopro uz sav oprez – a čak ni tada slika nije vredna tolikog truda.“ Budio se oko osam ujutru i pisao do pola tri po podne, kada je pravio pauzu koju bi koristio da jede i da nahrani konja i kravu. Prezirao je prekidanje: „Herman je, nadam se, stigao bezbedno kući nakon što je mene i moje kofere tako prostački izbacio u depo“, napisala je njegova razljućena majka. „Odjurio je kao da mu život visi o koncu.“

Svakoga dana, na palubi „Pikvoda“, Ismail je žudeo da osmotri Ahaba, sa drvenom nogom napravljenom od kitove kosti. Najzad, u 28. poglavlju, kapetan se pojavljuje:

Izgledao je kao čovek istesan iz debla, preko koga je vatra projurila i oštetila grane, ali ih nije sagorela, niti je oduzela ijedan komadić njihove stare velike snage. Njegova celokupna visoka i široka prilika izgledala je kao od valjane bronzene salivena i uobličena u neki nepromenljivi oblik, u kakav je Čelini salio Perseja. Kad pođete od njegove sede kose, pa nastavite pravo dole, jednom stranom njegovog zagasić, opaljenog lica i vrata, dok se ona ne izgubi u odelu, vidite jednu tanku modro-beličastu belegu. Ličila je na onu upravnu pukotinu koju ponekad grom načini na pravom, dostojanstvenom stablu kakvog visokog drveta kad udari u njega cepajući, pa mu ne odvali ni jednu jedinu granu, ali oljušti koru i izbrazda drvo od vrha do dna, pre nego što uleti u zemlju, a ostavi drvo i dalje zeleno, živo, ali žigosano.⁵

Rupa od pola palca bila je izbušena u dasci na krmenom priponu. „Njegova je koštana noga bila utvrđena u toj rupi: jedna ruka mu je bila dignuta i držala je za priponu, a kapetan Ahab je stajao ispravljen i gledao pravo napred preko pramca koji je stalno ponirao u vodu.“⁶ To je verovatno najbolji ulazak na scenu u američkoj književnosti. On je nalik jednoj stvari, nalik je drugoj, ili trećoj, četvrtoj ili čak petoj. Idite dođavola i vi i vaša dagerotipija! Proza, čoveče! Poezija! Filozofija! Suoči se sa samim đavolom! „Jer Ahab je bio kan palube, kralj mora i visoki gospodar levijatana.“⁷ Melvil je koristio zaoštrenu kosku kao nalivpero. Želeo je da njegov delokrug bude poput kita koji prekriva svet.

Svakog dana Avgusta Melvil je prepisivala stranice koje je njen brat napisao dan ranije, posao koji je sputavao njenu čitalačku aktivnost: „Čeznem za časovima dokolice tokom

⁴ Isto, str. 368.

⁵ Isto, str. 126.

⁶ Isto, str. 127.

⁷ Isto, str. 131.

kojih bih mogla da zadovoljim svoja književna interesovanja." Posao je prekidao pisanje pisama: „Herman je ušao sa još jednom hrpom za prepisivanje i nervozno traži da mu to dam što je pre moguće." Povremeno je kovala planove o pisanju nečeg vrednijeg od pisma. „Zaista verujem da bih u ovom trenutku mogla da napišem sonet", ispovedila se zadivljena prizorom Beršajera. „Tvrdim da je ovaj predeo čak i mene prozaičnu načinio poetičnom." Prijatelj ju je podsticao da piše o odlascima na tavan kod Melvilovih: „Gas, zamisli da napišeš roman potkrepljen činjenicama." Međutim, Avgusta je živela u svetu u kom je ženski um, za razliku od nogu, bio omeđen. U trenucima kada je njena imaginacija bila na korak od prekoračenja stega, ona ju je zauzdavala, na primer kada je odbila da opiše san koji je sanjala, uz objašnjenje: „Bio je odveć neobično tužan, odveć neobuzdano žalostan, za tvoje uši – i odveć silovito fantastičan i prozračan za moje nalivpero."

Lizi je 22. oktobra 1851. rodila dečaka po imenu Stenviks. Pojavljuju se prve kritike *Mobija Dika*. „Previše đubreta", piše jedan kritičar. „Besmisleno ekscentričan; neobuzdano bombastičan." „Manjkava koliko jedna knjiga uopšte može biti", ona nosi obeležja „neupitnog genija", to je bila najpovoljnija ocena. „Kapetan Ahab je zadivljujući lik", međutim, „čak bi nas i Hamletovo ili Magbetovo blistavo društvo zamorilo kad bi o njima bilo napisano koliko gospodin Melvil piše o Ahabu." Knjiga je bila preduga, Levijatan. Bila je preambiciozna, nasilna sa „rđavim premazivanjima naslaga knjiškog znanja i misticizma." Previše ovoga, previše onoga. „U njegovom ludilu nema postupka; i moramo bezuslovno reći da je glavni motiv dela promašaj, a samo delo neumetničko." Jednostavno, svega je bilo... previše.

U kasnu jesen te godine, Melvil je, planirajući *Pjera*, odlazio u šumu da obara stabla kako bi nasekao drva za potpalu. Kod Lizi se na levoj dojci pojavila iznurujuće bolna infekcija, ali ona nije odbila bebu od sise. (Bol ju je toliko izbezumljivao da su na zidu kraj njene strane kreveta morali da okače čaršav da visi, jer joj se vrtelo u glavi od cvetnih tapeta.) Pojedini među najpoznatijim Melvilovim biografima izneli su neumesne sudove kad je reč o njenoj bolesti. Heršel Parker komentariše situaciju kada Melvil odvozi Lizi u Boston da poseti doktora: „Sigurno je to uradio zle volje. Već mu je bilo previše što je morao da prekida pisanje *Mobija Dika* da bi vozio sestru Helen i majku u depo. Sada je morao da prekine pisanje što je neprestano iziskivalo snažnu koncentraciju u dužim periodima." Endrju Delbanko opisuje nedaću koja je zadesila pisca zbog Lizine bolesti: „Možda jedina stvar koja se sa sigurnošću može reći o Melvilovom bračnom životu jeste da kad god je u *Pjeru* obrađivao seks kao književnu temu, doživljavao je seksualno odbacivanje." Sto mu gromova.

Tokom godina života na Streloglavi, dok su se Sjedinjene Države približavale građanskom ratu, Melvil je napisao *Mobija Dika* (1851), *Pjera* (1852), *Priče s pjace* (1856), zbirku kratkih priča među kojima su i „Pisar Bartlbi" i „Benito Kereno", kao i *Poverljivog čoveka* (1857). Pisao je epiku; pisao je priče. Usmeravao je čitaočevu pažnju ka stravičnim delima pomoću jezičkog majstorstva i nezasićenog apetita za alegoriju, naročito kad je reč o belini. Raskrstio je sa svetovnim; rasklapao kuće; rasporio imperijalizam; sažaljevaio je kita; oterao misionare. Pisao je o ženama kao da nikada nijednu nije upoznao.

Ralf Elison je jednom prilikom primetio da je Melvil shvatao rasu kao „suštinski problem američke svesti, simbol stanja čoveka“, shvatanje koje se izgubilo po završetku perioda rekonstrukcije, kada je američka književnost odlučila da ignoriše „problem Nigroa“, potiskujući ga „u podzemlje američke svesti“. Elison je smatrao da ne može svako da se bavi temom rase. Jednostavno ga je kopkalo to što, kada pisac ima potrebu da prikaže jedno ili dvoje crnih ljudi, „do vrha natopi svoje nakazne i nadmene slike Nigora, nalik smradnim telima davljenika“. Upravo tako izgledaju žene kod Melvila. Zanjšu se i potonu.

Pismo koje je Pjer dobio na početku romana, dok je naizgled bio upleten u incestuozni odnos sa majkom i na korak od prosidbe Lusi, šalje mu njegova davno izgubljena sestra Izabel. Ona mu priča svoju životnu priču. Ukoliko *Mobi Dik* duguje *Frankenštajnu*, sa *Pjerom* je to slučaj još u većoj meri, s pričom u priči u vidu Izabeline autobiografije. „Nikada nisam upoznala običnu majku“, kaže na početku. Priseća se stare, oronule kuće gde su se prema njoj ophodili kao prema životinji, nije podučavana govoru, nije imala svest o tome da je ljudsko biće. I nikada nije u potpunosti postala ljudsko biće; ona je prelepi idiot: „Nisam ništa razumela, Pjer.“

Osećajući odgovornost za svoju poludivlju sestru, ali ne želeći da nanosi bol voljenoj majci otkrićem postojanja vanbračne ćerke, Pjer odlučuje da izlažira ženidbu sa Izabel, i oni žive zajedno kao muž i žena. (Njuton Arvin, koji je izgubio posao nakon hapšenja zbog homoseksualizma, sugerise da je incest u *Pjeru* bio maska za drugačiji tabu, Melvilovu nezrecivu ljubav prema muškarcu.) Pjerovo bogatstvo propada i on postaje pisac; Izabela postaje vredna sekretarica. Na kraju se i Lusi useljava kod njih.

Nakon ranog uspeha knjige *Tropsko leto*, Pjer je odlučio da napiše „obimno sveobuhvatno delo, na čije brzo uobličjenje su ga nagnala dva silovita motiva – goruća želja da ponudi svetu nešto što je smatrao novom, ili barem nesrećno osporavanom Istinom; i izgledna pretnja da će ostati bez cvonjka“. To je, takođe, zadesilo i Melvila. Nakon *Tajpija* i *Omua*, njegove knjige su se loše prodavale. Zapao je u još veće dugove. „Ono što najviše želim da pišem, ukleto je – neće se isplatiti“, žalio se Hotornu. „Međutim, kad se sve sabere, da pišem na *drugačiji* način ja ne mogu. Iz svega toga nastaje jedna papazjanija, moje knjige su krpeži.“ Predvideo je svoju sudbinu: „lako sam napisao jevanđelja za ovaj vek, umreću u ka-ljuzi.“

Melvil je *Mobija Dika* i *Pjera* doživljavao kao blizance, budući da svaka od njih produbljuje psihološke ponore, „još uvek duboko i sve dublje“. Pre nego što je sačinio zaplet *Pjera*, pročitao je *Anatomiju melanholije*, izdanje sa oznakom – „A. Melivl“ – lični primerak njegovog oca, prodat na aukciji, nakon što mu je otac umro umobolan. Melvil je bio progonjen. Bio je osuđen. Raspadao se. Dok je stigao do kraja pisanja *Pjera*, *Mobi Dik* je doživeo neuspeh. U završnom poglavlju *Pjera*, izdavač koji objavljuje romane glavnog lika šalje mu pismo:

GOSPODINE: Vi ste prevarant. Pretvarajući se da za nas pišete popularne romane, dobijate od nas novac unapred, dok naše mašine štampaju tabake bogohulne rapsodije.

Nakon nekoliko krajnje nelogičnih pasusa, Pjer, Lusi i Izabela umiru na gomili, u šekspirovskom stilu.

„*Pjer ili dvosmislenosti* možda je najluđa proza dosad napisana“, kaže jedan kritičar, smatrajući verovatnijim da je u pitanju produkt „ludnice nego tihog skloništa u Berkšajeru“. Godine 1860, znajući razmere Melvilove nesolventnosti, njegov tast je uknjižio imanje na Lizino ime. Melvil za života nije objavio više nijedno prozno delo. Godine 1863. prodao je Streloglavu bratu Alenu. Pre nego što se preselio natrag u Njujork, gde se zaposlio kao carinski inspektor, potpalio je lomaču.

U proleće 1867, godinu dana nakon što je Melvil objavio prvu zbirku poezije, *Bitke-parčići*, malo je falilo da ga žena, prestrašena, napusti. Lizina familija je skovala plan za njeno kidnapovanje i umalo je bio sproveden u delo; Avgusta je verovatno bila umešana u taj poduhvat. Lizi nikada nije otišla. Kasnije te godine, Malkolm Melvil, osamnaestogodišnjak, pucao je sebi u glavu, u svojoj spavaćoj sobi, u roditeljskoj kući. Nakon sahrane, Lizi i Herman su otišli u Streloglavu, gde su, uz dimnjak, okačili ilustraciju iz *Izgubljenog raja*.

Avgusta Melvil je umrla u aprilu 1876, u 54. godini života, u kući svog brata Toma u Staten Ajlandu, od posledica nečega što ukazuje na rak pluća. (Lizi kaže da je Avgusta dugo patila od „žiličastog tumora“, ali nije nikome pričala o tome jer je osećala sramotu.) U januaru je počela da malaksava od bolova, i krenula je u grad kako bi se smestila kod Hermana i Lizi kada joj je stigla poruka da je Melvil odbio njenu posetu jer je bio prezauzet pripremom svoje epske poeme *Klarel* za slanje izdavaču. Bio je pometen. „Zaista *strahujem* od toga da bilo ko bude uz mene, plašim se da bi se mnogo uznemirio“, poverila se Lizi. *Klarel* je objavljena u junu, prošla je nezapaženo, i tek su u skorije vreme kritičari, među kojima i Helen Vendler, počeli pohvalno da pišu o njoj. Melvilov izdavač ju je dao u staru hartiju.

Herman Melvil je umro u Njujorku 1891, u 72. godini. „Ako ćemo pravo, čak je i njegova generacija dugo mislila da je on umro“, piše u jednom njujorškom nekrologu. Po razmerama posthumno dobijenog kritičarskog priznanja, retko koji pisac može s njim da se meri.

Avgusta Melvil nikada nije napisala roman o životu među Melvilovima, ali je sakupljala rukopise, među kojima se nalazi i pet stotina pisama koje je poslagala u dve kutije, koje su se nakon njene smrti nalazile u kući Gejnsvurtovih. Najzad, neko ih je premestio u štalu. Tu su se nalazile tokom osamdesetih godina 19. veka, kada ih je pronašao jedan trgovac antikvitetima. Završile su Njujorškoj javnoj biblioteci. Prošle godine, biblioteka je kolekciju preimenovala u Spisi Avguste Melvil. Kutije se još uvek nalaze u biblioteci. Liče na sanduke moreplovaca.

Na Streloglavoj, u podrumu Melvilove kuće na farmi, današnjoj arhivi, nalazi se i jedno pismo koje je Avgusta napisala u maju 1851, u trenutku kada je njen brat bio blizu svršetka pisanja *Mobija Dika*, a ona pri kraju prepisivanja rukopisa. Roman joj se svideo. „Ova njegova knjiga pobudiće veliko interesovanje, čini mi se“, napisala je: „Veoma je dobra.“

Polje na kom je Melvil uzgajao bundeve i kukuruz za konja i kravu sada je divlja livada, prepuna ljubičica, perunika, krasuljaka, detelina, bergamota, divljih šargarepa, grahorica i mišjakinja. Melvilova stabla jabuke još uvek su tu, gotovo ogoljena. Staja gde su on i Hotorn

odlazili kada su želeli da se odvoje od dama pretvorena je u suvenirnicu gde možete kupiti majicu sa natpisom „Zovite me Ismail“. Vajfaj mreža nosi naziv Pikvod, ali ne znam lozinku. Neke stvari nisu za javnost.

*(Sa engleskog preveo **Nebojša Marić**)*